

2.2. Формування і розвиток інноваційно-інвестиційного клімату в регіонах Українського Причорномор'я

Для розробки концепції управління інноваційно-інвестиційним кліматом регіонів дуже важливим є аналіз і використання напрацьованого в регіонах-лідерах позитивного досвіду.

Українське Причорномор'я, володіючи хорошим науковим потенціалом, перевершує середньоукраїнський рівень по інноваційній активності підприємств та обсягом інноваційної продукції в середньому на одного жителя, за питомими витратами на технологічні інновації, витрат на інформаційно-комунікаційні технології, інвестицій в основний капітал в розрахунку на душу населення (рис. 2.1, див. стор. 98).

В цьому підрозділі при побудові графіків і таблиць, за винятком тих, по яких дано спеціальні посилання на джерела інформації, використані дані щорічних статистичних збірників «Регіони України».

Незважаючи на економічні труднощі трьох минулих десятиліть, в Українському Причорномор'ї вдалося зберегти значний

науково-технологічний і виробничий потенціали. Вдале поєднання науково-виробничих факторів спільно з вигодами географічного положення регіону дозволяють розглядати Українське Причорномор'я як одну з потенційних опорних точок інноваційних перетворень всієї української економіки. Тому активізація регіональної науково-технологічної політики для регіонів України особливо актуальна.

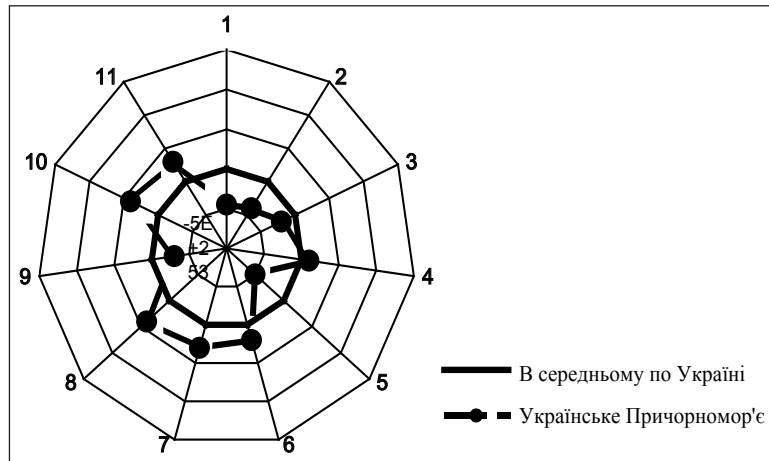

Рис. 2.1. Питомі показники інноваційного та інвестиційного потенціалів Українського Причорномор'я, % (за станом на 2010 р.)

Показники:

- 1 – число дослідників на душу населення;
- 2 – внутрішні витрати на НДР на душу населення;
- 3 – патентна активність;
- 4 – рівень інноваційної активності підприємств;
- 5 – обсяг інноваційної продукції в загальному обсязі промислової продукції інноваційно-активних підприємств;
- 6 – витрати на технологічні інновації на душу населення;
- 7 – обсяг інноваційної продукції на душу населення;
- 8 – витрати на інформаційно-комунікаційні технології на душу населення;
- 9 – ВРП на душу населення;
- 10 – інвестиції в основний капітал на душу населення;
- 11 – експорт продукції машинобудування, технологій і послуг технічного характеру на душу населення

2.2.1. Стан виробничої бази регіону і проблеми підвищення інвестиційної сприйнятливості підприємств

Економіка Українського Причорномор'я гостро потребує ґрунтовної модернізації, подолання техніко-технологічного відставання і підвищення наукомісткості виробництва. Ні для кого не секрет, що матеріально-технічна база більшості промислових підприємств базових галузей (АПК, машинобудування і металообробки, хімічне виробництво) знаходиться в катастрофічному становищі. Частка зносу активної частини ОПФ в даний час коливається від 53% до 70% і більше. Їх оновлення нерідко ведеться на застарілій техніко-технологічній основі і при цьому здійснюється вкрай низькими темпами (менше 4% в рік). В результаті зростає загроза виробничих аварій і техногенних катастроф.

А. Миколаївський регіон

Промисловість є провідною сферою матеріального виробництва Миколаївської області. Її питома вага в загальній вартості виробленої продукції становить 76,3% [222, с. 315].

У галузевій структурі промисловості області найбільшу питому вагу по вартості виробленої продукції мають: електроенергетика – 22,7%, кольорова металургія (24,3%), машинобудування і металообробка – 20,9, харчова промисловість – 20,5 (табл. 2.3, див. стор. 107).

У промисловому комплексі області провідне місце займають машинобудування і металообробка, серед яких виділяються такі галузі, як суднобудування й енергетичне машинобудування.

Історично склалося так, що вигідне приморське положення м. Миколаїв завжди використовувалось для розвитку суднобудування. Частка області у виробництві суднобудівної галузі України в 2000 р. склала 55%, випуск морських і річкових суден на 80% забезпечують суднобудівні заводи Миколаєва. Всього у місті працюють три суднобудівні підприємства: Чорноморський суднобудівний завод, Завод ім. 61 комунара та АТ «Океан», основною продукцією яких є танкери, сухогрузи, контейнеровози, траулери, плаваючі готелі, військові судна.

У 2010 р. енергетичним комплексом області вироблено 12,0% електроенергії України. До складу комплексу входять Південноукраїнська атомна електростанція, Миколаївська ТЕЦ, а також Олександрівська, Костянтинівська і Первомайська ГЕС. На основному підприємстві енергетичної галузі регіону – Південноукраїнській АЕС – щорічно виробляється більше як 15 млрд кВт-год. електроенергії, що майже втричі перевищує потреби області, де споживання електроенергії складає 8% загальноукраїнського. Станція дає 22% струму, виробленого всіма АЕС України.

Серед підприємств машинобудування найбільшими є виробничі об'єднання «Зоря», науково-виробничі об'єднання «Машпроект», які виготовляють багатопрофільні газотурбінні двигуни, що використовують для оснащення суден, транспортування природного газу, виробництва електроенергії. Працюють також ПАТ «Завод конвеєрних машин», АТ «Дормашина», ТДВ «Первомайськдизельмаш» та інші.

Таблиця 2.3

**Галузева структура промисловості Миколаївської області
(без малих підприємств) за обсягом продукції
у цінах відповідних років, відсотків**

Галузі	1990	2000	2020*
Промисловість, всього	100	100	100
Електроенергетика	55,5	22,7	24,0
Чорна металургія	0,1	0,4	1,0
Кольорова металургія	5,0	24,3	26,0
Хімічна і нафтохімічна промисловість	0,3	–	0,5
Машинобудування і металообробка	39,7	20,9	23,0
Деревообробна і целюлозно-паперова промисловість	1,1	0,2	0,2
Промисловість будівельних матеріалів	4,5	1,7	3,0
Легка промисловість	10,5	7,8	2,0
Харчова промисловість (у тому числі борошномельно-круп'яна)	26,6	20,5	17,8
Інші галузі	6,8	1,4	2,5

* Розрахунки авторів.

Б. Одеський регіон

Промисловість. У 2008 р. підприємствами Одеської області обсяг реалізованої промислової продукції склав 30871,2 млн грн, (3,4% від загального українського обсягу) [Регіони України. – 2009. – Ч. II. – С. 128]. За 1990–2010 рр. у галузевій структурі промисловості відбулися певні зміни. Так, збільшилася частка електроенергетики (на 3,6 відсоткових пунктів), хімічної і нафтохімічної промисловості (на 21,1), але зменшилася – машинобудування і металообробки (на 12,9 відсоткових пунктів) (табл. 2.4).

У 2000–2010 р. в цілому значно зросли обсяги виробництва промислової продукції порівняно з попередніми роками на підприємствах нафтопереробки, машинобудування, ремонту і монтажу машин та обладнання, легкої промисловості, харчової промисловості й переробки сільськогосподарської продукції, хімічної і нафтохімічної промисловості [222, с. 338].

Таблиця 2.4

**Галузева структура промисловості Одеської області
за обсягом продукції в діючих цінах, відсотків**

Галузі	1990	2000	2020*
Промисловість, всього	100	100	100
Електроенергетика	0,6	4,2	5,5
Паливна промисловість	2,2	1,3	1,3
Чорна металургія	2,0	4,0	5,0
Кольорова металургія	0,5	2,3	2,3
Хімічна і нафтохімічна промисловість	5,5	26,6	32,0
Машинобудування і металообробка	27,8	14,9	13,0
Деревообробна і целюлозно-паперова	2,2	1,1	1,0
Промисловість будівельних матеріалів	4,1	3,1	5,0
Скляна і фарфоро-фаянсова	0,1	0,2	0,2
Легка промисловість	9,0	1,0	1,0
Харчова промисловість (у тому числі борошномельно-круп'яна)	35,9	33,6	29,0
Борошномельно-круп'яна	0,2	2,2	2,5
Медична	2,6	–	1,0
Інші галузі	7,2	5,3	1,2

* Розрахунки авторів.

Розподіл промислових підприємств у 2000 р. за формами власності і виробництва був такий: державна власність – відповідно 8,9 і 33,9% від загальної кількості; комунальна – 6,9 і 0,5; приватна – 1,8 і 0,4; колективна – 82,0 і 41,7; власність міжнародних організацій та окремих юридичних осіб – 0,4 і 1,1%. Отже, більшу частку промислової продукції виробляли колективні (переважно акціонерні товариства) та державні підприємства, а приватні й комунальні – незначну.

Машинобудування і металообробка відіграє виняткове значення в економіці області та охоплює такі галузі спеціалізації: судноремонт, сільськогосподарське машинобудування, верстатобудування, обладнання харчової промисловості, електротехнічне машинобудування і приладобудування. Продовжується випуск металорізальних верстатів, кукурудзозбиральних комбайнів, тракторних плугів, устаткування для харчової промисловості (млинарське, виноробне, холодильне, а також для консервного виробництва), будівельно-шляхових машин тощо.

В. Херсонський регіон

Промисловість. В межах області сформувався Херсонський промисловий вузол: суднобудування і судноремонт, харчова і текстильна промисловість; а також Каховсько-Бериславський промисловий вузол: машинобудування і металообробка, харчова промисловість та виробництво будівельних матеріалів. Багатогалузевим промисловим центром є Генічеськ [222, с. 485].

Основу енергетики області становлять Каховська ГЕС і Херсонська ТЕЦ.

На довізній сировині працює Херсонський нафтопереробний завод. У Херсоні працює завод скловиробів, у Цюрупінську – целюлозно-паперовий завод. На базі запасів місцевої сировини працюють підприємства будівельних матеріалів.

В області в основному збереглась галузева структура промисловості, хоча в окремих галузях відбулись суттєві зміни: в 2000 р. у загальному обсязі промисловості збільшилась частка електроенергетики до 12,72% (у 1990 р. – 0,8%), харчової – до 32,32% (відповідно 20,0%), хімічна і нафтохімічна – 1,72% (0,7%). Проте зменшилась частка галузей

машинобудування і металообробки до 22,05% (у 1990 – 34,4%); легкої – 4,37% (відповідно 20,5%), – детально показано у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Галузева структура промисловості Херсонської області, відсотків (без малих підприємств), за обсягом продукції у цінах відповідних років

Галузі	1990	2000	2020*
Вся промисловість	100	100	100
Електроенергетика	0,8	12,7	15,0
Паливна промисловість	0,00	5,3	6,0
Чорна металургія	0,2	1,1	1,5
Хімічна і нафтохімічна промисловість	0,7	1,7	2,0
Машинобудування і металообробка	34,4	22,1	16,8
Деревообробна і целюлозно-паперова	3,2	0,6	0,5
Промисловість будівельних матеріалів	3,3	1,8	2,0
Скляна і фарфоро-фаянсова	0,7	4,9	5,0
Легка промисловість	20,5	4,4	4,0
Харчова промисловість	20,0	39,3	40,0
Борошномельно-круп'яна та комбікормова	3,4	4,5	5,0
Медична	0,2	0,2	0,2
Інші галузі	12,6	1,4	2,0

* Розрахунки авторів.

Це призвело до певних змін у випуску промислової продукції. Відбувся значний його спад і в 1995 р.: промислова продукція складала 51% до рівня 1990 р. і 2000 р. – 42%. І хоча у 2000 р. намітилася позитивна тенденція до її зростання, динаміка виробництва окремих видів промислової продукції в області (наведено у табл. 2.5) свідчить про тривожний її стан.

Можна підсумувати, що промисловість Херсонської області має можливості для розвитку за умови оновлення і модернізації виробництва, підтримки пріоритетних галузей виробництва.

Г. Кримський регіон

Промисловість – важлива галузь економіки Автономної Республіки Крим, яка займає 15-те місце за обсягом випуску

промислової продукції в Україні. Тут зайнято 109,4 тис. осіб (14,4% економіки регіону) [222, с. 617].

Валова додана вартість, що створюється в промисловості, становить 20,3% економіки регіону.

У загальнодержавному поділі праці промисловість АРК виділяється такою спеціалізацією: газова (видобуток природного газу); вторинна обробка чорних металів, хімічна і нафтохімічна промисловість (виробництво фосфатних добрив та іншої продукції неорганічної хімії, промисловість пластмасових виробів, скловолокнистих матеріалів та виробів з них, лакофарбова промисловість), машинобудування (залізничне машинобудування, електротехнічна, електролампова промисловість, випуск виробів загальномашинобудівельного застосування, приладобудування, автомобільна промисловість, сільськогосподарське машинобудування, виробництво устаткування для комунального господарства, машинобудування для легкої і харчової промисловості та побутових приладів, виробництво технологічного устаткування для харчової та комбікормової промисловості, електронна промисловість, промисловість металевих конструкцій та виробів, ремонт машин та устаткування, ремонт суден), промисловість будівельних матеріалів (виробництво збірних залізобетонних і бетонних конструкцій і засобів, стінових матеріалів, товарного бетону і будівельного розчину), легка (швейна, взуттєва), харчова, поліграфічна промисловість.

Аналіз динаміки і територіальної структури промисловості за 1990–2000 рр. свідчить про скорочення питомої ваги регіону в Україні по промисловості в цілому, зокрема – електроенергетики і чорної металургії та збільшення частки паливної промисловості, хімічної і нафтохімічної, машинобудування та металообробки, а також харчової промисловості. В галузевій структурі промисловості за цей період збільшилася питома вага електроенергетики, паливної промисловості, хімічної і нафтохімічної, машинобудування і металообробки (табл. 2.6, див. стор. 105).

Аналіз динаміки виробництва основних видів промислової продукції свідчить про скорочення випуску переважної більшості її найменувань. Особливо це стосується виробництва

мінеральних добрив, виплавки сталі, продукції легкої промисловості, зокрема верхнього і білизняного трикотажу, взуття.

Таким чином, стимулювання процесів оновлення технологічної бази виробництва і відновлення обробного сектора промисловості є одними з найбільш гострих проблем формування сприятливого інноваційно-інвестиційного клімату в Українському Причорномор'ї.

Особливу значущість для інноваційного підйому регіону має форсована модернізація технологічної бази машинобудування. Машинобудівний комплекс Українського Причорномор'я та України в цілому переживає далеко не кращі часи: у більшості підприємств цього сектора немає коштів навіть на розвиток виробництва [84, Ч. 2, с. 148–152]. Тому вихід вітчизняної промисловості з пастки, яка є низькотехнологічною вимагає залучення великих державних коштів у вигляді субсидій і позик.

Таблиця 2.6

**Галузева структура промисловості АРК
(без малих підприємств), за обсягом продукції
у цінах відповідних років, відсотків**

Галузі	1990	2000	2020*
Промисловість, всього	100	100	100
Електроенергетика	0,8	7,3	9,0
Паливна	0,1	6,8	7,0
Чорна металургія	1,9	1,6	2,0
Кольорова металургія	–	0,4	1,0
Хімічна і нафтохімічна	6,9	20,1	30,0
Машинобудування і металообробка	32,1	26,8	15,0
Деревообробна і целюлозно-паперова	1,8	0,4	0,4
Промисловість будівельних матеріалів	4,9	3,2	5,0
Скляна і фарфоро-фаянсова	0,1	0,4	0,3
Легка	6,8	0,9	0,5
Харчова	36,8	29,5	24,6
Борошномельно-круп'яна та комбікормова	6,4	1,4	2,0
Медична	0,0	0,2	0,2
Інші галузі	1,4	1,0	3,0

* Розрахунки авторів.

Це тим більш важливо, що за останні 20 років в Україні безповоротно втрачено близько 300 сучасних технологій в промисловості, аерокосмічній галузі, радіоелектроніці, виробництві верстатів з числовим програмним управлінням, промислових роботів, біотехнологій та інших областях. Тому на першому етапі відновлення технологічної бази виробництва неминуче доведеться йти по шляху значного запозичення зарубіжних технологій.

2.2.2. Підвищення інвестиційної привабливості регіонів Українського Причорномор'я

А. Миколаївський регіон

Динаміка капітальних вкладень з усіх джерел фінансування в Миколаївській області свідчить про їх несуттєве скорочення за останній період. В 2000 р. інвестиції в основний капітал становили 26,9 млн грн (208,7 грн на душу населення), що на 84% менше, ніж у 1990 р. Темпи скорочення капіталовкладень в області вищі, ніж в середньому в Україні, де цей показник складає 75% [222, с. 321].

Найбільше інвестицій в регіоні направлено в харчову промисловість, громадське харчування та торгівлю. Лідерами за обсягами капіталовкладень у виробництво є Миколаївський пивзавод «Янтар» та кондитерська фабрика.

У перспективі після проведення повної приватизації очікується збільшення капіталовкладень у розвиток виробництва на Миколаївському глиноземному заводі. Пріоритети у праві приватизації МГЗ повинні бути надані вітчизняним інвесторам, оскільки підприємство є монополістом в Україні по виробництву алюмінієвого напівфабрикату і має для держави стратегічне значення. Прийнята програма розвитку вітчизняного суднобудування та створення власного танкерного флоту передбачає збільшення державних інвестицій у розвиток суднобудівних підприємств.

Б. Одеський регіон

Обсяги капітальних вкладень в економіку визначають інвестиційну активність, масштаби й структуру нагромаджувальних

процесів, що формують структуру економіки. Динаміка капітальних вкладень з усіх джерел фінансування в області за 1990–2000 рр. свідчить про неухильне їх скорочення, але частка області в Україні збільшилась і склала у 2000 р. – 6,0% (у 1990 – 5,4%). Загальний обсяг інвестицій в основний капітал (капітальні вкладення) за рахунок усіх джерел надходження скоротився на 72,0% і становив лише 4,5 млн грн. Порівняно із середнім значенням в Україні, обсяги капітальних вкладень в розрахунку на душу населення зменшилися порівняно з 1990 р. на 71,5%, а з 1995 р. – збільшилися на 30,1%. Більшу частину капітальних вкладень в основний капітал становлять інвестиції у виробничу сферу (75,5%) [222, с. 345].

Розвиток інвестиційного комплексу області стримується невирішеністю низки проблем, що потребує здійснення наступних заходів: удосконалення структури капітальних вкладень відповідно до змін у структурі господарства, здійснення випереджаючими темпами капіталовкладень у матеріальне виробництво, стимулювання інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання шляхом надання системі оподаткування необхідних функцій.

Будівельний комплекс області включає промисловість будівельних матеріалів і будівництво. В системі промисловості будівельних матеріалів провідним є виробництво збірних залізобетонних і бетонних конструкцій та деталей, цегли і черепиці. Видобувають і переробляють нерудні будівельні матеріали – облицювальний мармуровий вапняк та будівельний камінь. На Одеському лінолеумовому заводі виробляють лінолеум і лінкруст. Функціонує Одеський цементний завод, різноманітне будівництво здійснюють численні будівельні та монтажні організації.

Для покращення ситуації необхідно розширити ринкові сегменти реалізації будівельних матеріалів, провести диверсифікацію виробництва. Нарощування обсягів житлового будівництва потребує залучення в цю галузь капітальних вкладень перш за все недержавних інвесторів, надання пільгових кредитів під будівництво житла молодим та малозабезпеченим сім'ям.

В. Херсонський регіон

За період 1991–2000 рр. у розвитку інвестиційного комплексу відбулись зрушення в напрямі скорочення капітальних вкладень у капітальне будівництво, особливо за рахунок коштів підприємств і державних джерел фінансування. Негативні тенденції у структурі капітальних вкладень призвели до недоінвестування провідних галузей економіки.

Загальний обсяг інвестицій в основний капітал зменшився у 2000 р. в порівнянні з 1990 р. в 9,2 рази і становив 169 млн грн або 1,2% від усіх в Україні. Капітальні вкладення в розрахунку на одну особу населення у 2000 р. порівняно з 1990 р. скоротилися на 88,9 і з 1995 р. – на 37,8% [222, с. 494].

Відтворювальна структура інвестицій по об'єктах виробничого призначення у 2010 р. має таке співвідношення: технічне переозброєння і реконструкція діючих підприємств – 63,9%; будівництво нових підприємств – 32,8; будівництво нових об'єктів – 3,3%.

Галузева структура інвестицій в основний капітал характеризується такими пропорціями: промисловість – 40,3%; сільське господарство – 26,0%; будівництво – 1,6%; транспорт та зв'язок – 20,7%; торгівля і громадське харчування – 5,2% і заготівлі – 6,0%.

Г. Кримський регіон

Розвиток господарства держави і регіонів останнім часом гальмує значне зниження обсягів капітальних вкладів, адже розширення виробництва і поліпшення житлових умов населення неможливі без постійної інвестиційної підтримки. Республіка Крим належить до тих регіонів України, де проблема інвестування в основний капітал стоїть особливо гостро. Інвестиції в основний капітал у АР Крим: 2000 р. – 784, 2005 р. – 3375, 2008 – 8655 млн грн; на одну особу в 2008 р. у АР Крим – 4415,1 грн, в країні – 5058,4 грн [Регіони України – 2009. – Ч. II. – С. 106, 109].

Найбільше інвестицій в Криму спрямовувалося на розвиток курортно-рекреаційного комплексу та готельного господарства.

У перспективі обсяги капіталовкладень можливо будуть зростати, що, в першу чергу, пояснюється ростом матеріального

виробництва. Додаткові інвестиції планувалося залучити також у житлове будівництво у зв'язку з виконанням прийнятих Урядом програм по облаштуванню депортованих громадян.

2.2.3. Збереження наукового потенціалу та його адаптація до вимог інноваційної економіки

У контексті формування сприятливого інноваційно-інвестиційного клімату в регіонах Українського Причорномор'я однією з найважливіших є проблема збереження накопиченого потенціалу науки і його адаптації до вимог інноваційної економіки.

Якщо на Заході при переході до інноваційної економіки гостро стояла проблема форсованого розвитку фундаментальної та прикладної науки до рівня, здатного забезпечити прискорене технологічне зростання, то в Україні необхідний потенціал поки ще є. Треба тільки вміти його зберегти і направити в русло, відповідне інноваційної парадигми розвитку (природно, з урахуванням особливостей українського менталітету, історичних і соціальних умов життя).

А. Миколаївський регіон

Науково-технологічний потенціал. Науково-технологічний потенціал області представляють 46 організацій, які виконують наукові та науково-технічні роботи, а також вищі навчальні заклади III і IV рівнів акредитації. В регіоні функціонують Миколаївська державна аграрна академія, Український морський технічний університет (єдиний в державі вуз, що готує фахівців для суднобудівної галузі), Миколаївський державний педагогічний університет. У двох перших вузах працюють спеціалізовані вчені ради по захисту кандидатських дисертацій. В останні роки в Миколаєві відкрито філії Національного університету «Києво-Могилянська академія» і Національного університету культури та мистецтв. Усього в вузах області навчається 31 600 студентів [222, с. 313].

Основними напрямками наукових досліджень є проблеми водозабезпечення, зрошуваного землеробства, збереження та рекультивація чорноземів, попередження забруднення і

збереження екосистеми Чорного моря, використання місцевих альтернативних джерел електроенергії, в тому числі енергії сонця.

Проблеми суднобудування, електротехніки, механіки, навігаційного обладнання досліджуються в Українському НДІ технології суднобудування, Українському радіотехнічному інституті, Українському морському технічному університеті.

Б. Одеський регіон

Науково-технологічний потенціал. Функціонування в області багатогалузевого суспільно-господарського комплексу, наявність великої кількості технологічно складних виробництв сприяли формуванню потужного науково-технологічного потенціалу, основу якого складають науково-дослідні установи галузевого і академічного підпорядкування, вищі навчальні заклади III–IV рівнів акредитації. Спеціалізація цих організацій відповідає господарському профілю: Одеський селекційно-генетичний інститут (Національний центр насіннезнавства і сортовивчення), Одеський інститут виноградарства і виноробства, Одеське відділення Південного науково-дослідного інституту морського і рибного господарства та океанографії, Одеський гідромеліоративний центр Чорного та Азовського морів та інші. На початку 2000-х рр. в регіоні нараховувались 82 установи, які виконували наукові й науково-технічні роботи. У них відбулося значне скорочення кількості працівників основної діяльності – з 20,6 тисяч у 1991 р. до 7,3 тисяч, а також допоміжного персоналу – відповідно з 4,5 до 1,7 тисяч осіб. В економіці Одеської області зайняті 845 фахівців з науковими ступенями, у тому числі 140 докторів та 705 кандидатів наук [222, с. 335].

В. Херсонський регіон

Виробничий потенціал. Херсонська область володіє достатнім виробничим потенціалом, про що свідчить аналіз територіальної структури основних фондів по усіх формах власності за 2000 р. Основні фонди області за всіма видами економічної діяльності по відношенню до України становлять 2,1% [222, с. 483].

Фонди сільського господарства, мисливства та лісового господарства, включаючи худобу, відповідно 4,5 (у тому числі сільське господарство, мисливство та пов'язані з ним послуги, включаючи худобу – 4,6); рибного господарства – 4,4; промисловості – 1,6 (у тому числі обробної – 1,8); виробництва електроенергії, газу та води – 2,5; будівництва – 2,0; оптової і роздрібною торгівлі – 4,0; готелів та ресторанів – 2,0; транспорту і зв'язку – 1,4; органів фінансової діяльності – 0,9; державного управління – 4,5; освіти – 2,0; охорони здоров'я та соціальної допомоги – 2,7; органи, які виконують колективні, громадські та особисті послуги – 2,7%.

Якісна характеристика основних фондів на підприємствах усіх форм власності свідчить, що вони в основному морально застарілі, а ступінь їх зносу складає біля 45%, що суттєво стримує розвиток економіки і негативно впливає на соціальну сферу.

Г. Кримський регіон

Науково-технологічний потенціал. В АР Крим (включаючи м. Севастополь) функціонувало 48 вищих навчальних закладів I–IV рівня акредитації, у т. ч. 24 державної форми власності, (серед них – Таврійський національний університет ім. В.І. Вернадського, Кримський державний медичний університет ім. С.І. Георгієвського, Кримський державний аграрний університет, Кримська академія природоохоронного і курортного будівництва, Севастопольський державний технічний університет, Севастопольський інститут ядерної енергетики та промисловості, Керченський морський технологічний інститут), де навчалось більше 70 тисяч студентів; 30 профтехучилищ з 17588 учнями [222, с. 615].

За даними на 2000 р., у Криму науковою та науково-дослідною діяльністю займалися 60 організацій. Серед них заклади НАН України – Морський гідрофізичний інститут, Інститут біології південних морів ім. О.В. Ковалевського, Кримський науковий центр, Карадагський природний заповідник, філіали інститутів археології та східнознавства), УААН – Національний науковий центр «Нікітський ботанічний сад», Інститут виноградарства та виноробства «Магарач», Інститут ефіроолійних

і лікарських рослин, Кримська астрофізична обсерваторія, Кримський НДІ фізичних методів лікування і медичної кліматології, Південний науково-дослідний інститут риболовства і океанографії, а також Кримська академія наук. Кількість фахівців в цих організаціях у 2000 р. складала 3849 осіб, у т. ч. 117 докторів і 649 кандидатів наук. Чисельність працівників-сумісників – 1659 осіб, у т. ч. 149 докторів і 675 кандидатів наук. Всього в економіці області було зайнято 2017 кандидатів і 358 докторів наук [222, с. 616].

Таким чином, в галузевій структурі промислового комплексу Українського Причорномор'я, як і раніше дуже низька частка споживчого сектора. Вона становить всього 3%, в тому числі легкої промисловості – лише 0,2%. При цьому велика частина товарів народного споживання значно поступається за своєю якістю і дизайну аналогічним товарам імпортного виробництва.

Дослідження інноваційно-інвестиційної діяльності українських регіонів, проведеного авторами на прикладі 25 суб'єктів за три роки (Додаток Б) показало: лідерами-регіонами є Харківська, Київська і Дніпропетровська області.

Серйозною перешкодою на шляху реалізації інноваційної парадигми в Українському Причорномор'ї є низька інноваційна активність підприємств, нерозвиненість вітчизняного ринку збуту науково-технологічної та інноваційної продукції, низька підприємницька культура. Гіпертрофоване засилля монополій в виробничому секторі заважає нормальному розвитку середнього і малого бізнесу в цій сфері. Із загальної кількості малих підприємств тільки 14% спеціалізуються на виробництві промислової продукції.

Низький попит на результати НДДКР та інновації, що обумовлено загальною спрямованістю сучасного законодавства України, яке забезпечує необґрунтовано високу рентабельність сировинного і банківського секторів, несформованістю системи стимулювання інноваційної діяльності підприємств, нерозвиненістю в суспільстві «смаку до інновацій», низької сприйнятливості підприємств більшості традиційних виробництв до інновацій з-за технологічної відсталості.

Формування багаторівневої системи підтримки науково-технологічної та інноваційної діяльності, в тому числі багатоканального фінансування науки, як показує світова практика, – одна з обов'язкових умов існування економіки знань. Для України це особливо важливо, оскільки основний науково-технологічний потенціал відноситься до державної власності, а територіально розміщений в регіонах.

Таким чином, розширення можливостей регіонів щодо створення сприятливого інвестиційного середовища для інноваційної діяльності – об'єктивно необхідна умова для побудови ефективною інноваційної економіки. У зв'язку з цим представляється необхідним переглянути питання про розмежування повноважень між Центром, регіонами і органами місцевого самоврядування в науково-технологічній та інноваційній сферах.